NIELS GRAAF

SJAAKMAT

EEN HIPHOPLEVEN

2025 Prometheus Amsterdam

Voor Arti

De uitgever heeft getracht alle rechthebbenden te achterhalen. Aan hen die desondanks menen aanspraak te kunnen maken op enig recht, wordt verzocht contact op te nemen met Uitgeverij Prometheus, Postbus 1662, 1000 BR Amsterdam.

Alle rechten voorbehouden. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.

© 2025 Niels Graaf
Omslagontwerp Jan van Zomeren
Omslagbeeld Jorg Rozier
Foto auteur Jeannette Huisman
www.uitgeverijprometheus.nl
ISBN 978 90 446 5562 9

Inhoud

Woord vooraf door Faberyayo 11
Inleiding 13

I – Intro 19

1 Stukje lopen – Oosterpark 21
Intermezzo: een ontmoeting met Vjèze Fur 24
Drankje 26
Woorden als daden? 28
Intermezzo: Sjaak smokkelaar 30
San Sjakie, paus van Oost 32
Dubbel-O-diplomaat 34
Het dorp 37

2 Sjaak – Geschiedenis van een naam 40
Verkaasd in Amsterdam-Noord 41
Bijlmerjaren 43
School 44
Sjaak liberaal 47
Muzikaal liberaal 52
Sjaaks vele pseudoniemen 53

II – Verse 1 57

3 Dubbel-O-plein 59
No-gozone 60
Kleine hyena's 62

Intermezzo: struikrover Sjaak 64
Chillen op de bankjes 66
Hosselen 68
Dubbel O – de clip 69
Straatsoldaat 70
Zolderkamerwerk 73
Kattenkwaad 75
Clean white money strijder 77

4 Het buurthuis 80
Producer Sjaak 80
Sjaaks eerste tekst 82
D.O.P. 84
Solo

5 Ik heb schijt – De revelatie van Sjaak 85
Protestsong 87
Het verhaal van 'Ik heb schijt' 87
Vaarwel anonimiteit 90
Wilders 91
Leven van du Faam 94

III – Chorus 99

6 SPEC-jaren (2007-2010) 101
Professionaliteit 103
Sjaaks SPEC-sound 104
Baby go down 106
SPEC's echte baas 109
Intermezzo: Nieuwjaar 2010, Marrakesh 112
Almere: buurthuis 2.0 115
Gangsterboys 118
SJAAKMAT 119
101Barz-debuut 121

Ali B's sidekick 124
Sjaaks partyrecept 126
Sjaak versus Ali B 129

7 Top Notch-jaren (2011-2016) 131
Intermezzo: op de bank bij Reverse 133
Vriendengroep 135
Optredens 136
Het merk SJAAK 137
Wat is er?! 139
StrijderSysteem 140
De Wereld Draait Door 142
Sjaaks muzikale levensles: een goede sfeer 145
Sjaaks jonko 147
Sjaak international 149

8 Sjaak Zwitserland (2016-) 151
Sjaak in de HOUSE 152
Gepensioneerd gangster 154
Filmster Sjaak 156
Filmmuziek 157
Auditie op de streets 159
Klaas Sjaak 160

IV – Verse 2 163

9 Sjaaks erfenis: een Amsterdams dialect 165
Sjakinees 166
Sjaaks woordenschat 168
Amsterdams ongekroonde stadsdichter 170
Klein Woordenboek van het sjakinees 171
Raptechniek 172
Sjaaks boodschap 177
Cassettebandjes 179

Leermeester 181
Lil' Kleine 183

10 Sjaaks muzikale kookboek 187
Ingrediente uno – Kies een lekkere beat en just do it 187
Ingrediente dos – Een goede sfeer 189
Ingrediente tres – Wees creatief; vind jezelf 190
Ingrediente cuatro – Maak geen hit 191
Ingrediente cinco – Geen stress: time en relax 194
Ingrediente seis – Discipline 194

v – Outro 197

11 Verder dan dat 199
Los van de stad 201
Moderne western 204
Boer Sjaak 206
Hallelujah Amsterdam? 207
Intermezzo: 'Zo'n hoofd' 210
De ware liefde 213
Stap voor stap 214

12 Toekomstmuziek 217

Epiloog 221
Noten 225
Woord van dank 237

Geboren in de Eastside
Life is a bitch; life is a free fight
Boerhaaveplein; chillen op de bankjes
Roken jonko's; drinken wat drankjes

Ben met mijn boys. Struggle elke dagjes
Ditjes en datjes. Soms cash; soms is het krapjes
Toch hosselen we smatjes. Strijdershit
Nee bitch, we maken geen grapjes

We hangen overal. Noordside, Southside
Westside, Eastside bitch in de Bijlmer
Mr. Shakes represent de strijders
Kijk even op mijn timer
En je kan niet focken met de boy
Want ik ben een east-sider

(Sjaak, 'Deze Stad' ft. Flinke Namen, 2013)

Woord vooraf – Stack up the fishsticks

Faberyayo

Ik zag Sjaak voor het eerst in de videoclip van 'Ik heb schijt' met zijn iconische hakbijl en zijn gezellige bos krullen. Die verse pakte mij meteen. Vooral 'ik kom met vervoer en weg is je moer' knalde mijn brein met zijn simpele edoch duidelijke boodschap.

Sjaak zag ik voor de tweede keer in het trappenhuis van Twan [Big2 van The Opposites] en zijn broer Vincent. Vincent woonde boven en Twan beneden. Volgens mij. Anyway, ik was bier aan het drinken bij Vincent en ging kijken of er rappers bij Twan waren om sigaretten van te bietsen toen ik Sjaak tegen het lijf liep, gezellige bos krullen en al. De bijl was nergens in zicht.

'Ehhhh! Ik kom met vervoer en weg is je moer!' riep ik verbaasd uit.

Daarna waren we meteen cool. Sjaak bleek een vierentwintig karaats gouden gozer. We troffen elkaar keer op keer in Twans huisstudio en rapten in korte tijd op meerdere tracks samen. Zonder plan overigens. Sjaak kwam daar net als ik vooral over de vloer om te kijken of er wat te rappen viel. Of er een beat aanstond waar nog wat overheen moest. En natuurlijk moest dat. En natuurlijk had Sjaak altijd nog wel wat in zijn mouw dat eruit geschud kon worden. En meer. Ik weet nog goed hoe we in de niet supergrote woonkamer van Twan zaten met zeker vier later tot megasterren uitgegroeide, maar toen nog randje skere rappers. Twan stak zijn hoofd door de deurpost.

'Sjaak komt er zo aan, moet hij nog wat meenemen?'

'Drank!'

'Jonko!'

'Tabakas!'

Niet veel later verscheen Sjaak met twee van die blauwe Albert Heijn-tassen. De inhoud: twee sixpacks, een liter wodka, 12 blikjes Red Bull, twee pakken peuken en een enorme zak wiet. Vervolgens draaide hij voor Wiwa [Willie Wartaal van De Jeugd van Tegenwoordig] een jonko waar hij helemaal stil van werd. All for the love of the game.

Jarenlang al, generatie op generatie, gaan ze met zijn saus aan de haal. En hij laat ze. Want zo is Sjaak. De sympathiekste ex-hakbijldrager die je in je leven zal ontmoeten. Maar niemand zal hem ooit evenaren. Je kan de stijl wel benaderen, de woorden op dezelfde manier proberen te verdraaien, de thema's emuleren; de oorspronkelijkheid vindt zijn oorsprong alleen maar in die man zelf. Jaren geleden nodigden Yousef [Sef] en ik hem uit om te rappen op een nummer voor onze ski-instructiethemamixtape *Ski or Die*. In die verse zegt Sjaak van alles en dan nog wat, zoek het op YouTube en maak het mee, maar wat mij het allermeest bij is gebleven is het moment waarop hij zichzelf Kapitein Iglo noemt, gevolgd door: 'Stack up the fishsticks.'

Deze gedachtenkronkel en woordvondst kent zijn weerga niet binnen de Nederlandse rapgeschiedenis en literatuur. Goud gebakken rechthoekige vissnacks als metafoor voor opgestapelde welvaart, en dan de link met het ski-thema, de temperatuur (koud), via het vriesvak waar de visstick van oudsher in gevonden wordt. Geef die man een standbeeld. En een lintje. En een baco. En lees dit boek.

Inleiding

What the fuck had je dan,
Of what the fuck is er dan,
Geen school main,
Geen baan main,
Ik ben een motherfucking
straatmarokkaan aaiii.

(Sjaak, 'Dubbel O', 2009)

Is dit de eerste biografie over een 'motherfucking straatmarokkaan'? Om teleurstellingen te voorkomen: nee, dat is het niet. Sjaak is namelijk veel meer dan dat. Sjaak is zelfs meer dan een artiest. Hij is een instituut. Een van de belangrijkste artiesten binnen de moderne Nederlandse muziekgeschiedenis. Een cultrapper.[1] Icoon. Een taalvernieuwer. Pionier. De ongekroonde stadsdichter van Amsterdam. Leermeester van een nieuwe generatie rappers. Een van de zeldzame legendes binnen de Nederlandse hiphopwereld.

Maar ook ondergewaardeerd. Te makkelijk weggezet als een clown. Of als een artiest die te eigenzinnig is voor het grote publiek. Sjaak heeft zelf ruimschoots aan dat beeld bijgedragen. Hij was nooit enkel op zoek naar bekendheid. Van de heersende trends en de dagelijkse gebeurtenissen trok hij zich weinig tot niets aan. Nog steeds niet trouwens. In zijn doorbraakhit 'bezong' Sjaak deze levensfilosofie al. '*Ik heb schijt aan wat je hebt. Ik heb schijt aan wat je rapt. Ik heb schijt aan die overvallen die je zet.*'

Het zijn inmiddels klassieke woorden – onderdeel van een collectief geheugen van iedereen geboren tussen 1985 en 2000 (oké, bijna iedereen). Ze vormen de kern van het monumentale nummer 'Ik heb schijt'. Een nummer dat het jaar 2007 tekende. Op basis van een even serieus als omvangrijk onderzoek portretteerde een aan de Universiteit Utrecht verbonden muziekhistoricus 'Ik heb schijt' als 'een van de vuigste en opzwependste Nederlandse protestsongs ooit'. Daarmee stond het nummer tussen Boudewijn de Groots 'Welterusten, mijnheer de president' en 'De Bom' van Doe Maar.[2] Niet de minsten. Wat dat betreft de hoogste tijd voor een biografie.

Het jaar 2007, het jaar van 'Ik heb schijt', was overigens vruchtbaar voor onze hoofdpersoon. Enkele maanden na zijn doorbraakhit herhaalde Sjaak het kunstje samen met zijn buurtgenoot Yes-R. In deze coproductie, onder de titel 'Dubbel O', pakte Sjaak weer de hitlijsten. Net als 'Ik heb schijt' was dit nummer meer dan een hitje ('*Dubbel dubbel O-O. Check's hoe ik flow-ow. Dames zeggen ey-ey. Mocro's zeggen wejow*'). Net als 'Ik heb schijt' werd de track 'Dubbel O' een volkslied van een stadsdeel (Amsterdam-Oost, beter bekend als de dubbel O). Miljoenen en miljoenen streams volgden. Het waren instant moderne klassiekers. Waar Acda en De Munnik (icoon van Nederlandse burgerlijkheid) of Herman van Veen niet verder dan een miljoen of drie YouTube-streams kwamen, tikten Sjaak en zijn kompanen gemakkelijk een getal boven de 10 miljoen streams aan. En dan hebben we het enkel over YouTube.[3] Belangrijk: pas vanaf 2013 zou de Nederlandse Vereniging van Producenten en Importeurs van beeld- en geluidsdragers besluiten dat (betaalde) streams gaan meetellen in de populariteitsmetingen van muziek in Nederland. De opbrengst van de eerste succesvolle jaren van Sjaak werd wat dat betreft niet volledig meegenomen in zijn populariteitscijfers.

Maar niet alleen Sjaaks muziek is monumentaal. Ook Sjaak zelf werd een instituut. Of liever: cult. Al in de zomer van 2013

nam Kamp Seedorf, een straatgraffitiartiestencollectief, Sjaak op in een, volgens hen, broodnodig veranderingsproces van Amsterdamse straatnaamborden. Het Amsterdamse kruispunt Roetersstraat en Sarphatistraat doopten zij om tot Mr. Shakesplein, een van de bijnamen van Sjaak (we komen daar nog op terug). Sjaak staat daarmee in een mooi rijtje namen als Zlatan Ibrahimovic, Marco van Basten en Bep van Mokum (het Jiskefet-typetje).

Waarom viel Sjaak deze grote eer ten deel? Simpel. Sjaaks even luisterbare als onorthodoxe teksten verwerden tot oneliners op straat, op school en in het café. Langzaam maar zeker veranderde ook Sjaak zelf – de persoon – in een brok Amsterdamse cultuur. Dat lag overigens niet aan de radio (daar draaide men Sjaak in zijn beginjaren nauwelijks). Sjaak had andere podia. Het waren bluetooth, de MP3-speler, illegale downloads en YouTube die Sjaak groot maakten en zijn teksten monumentaal. Een voorbeeldje? '*In de dubbel O-S-T, je weet ik maak de shit main. Ze noemen me de Sjeik. Interesseert me geen reet. In maak je moer blij. Krul je op in de kleed.*'

Over deze Sjaak gaat deze biografie. Een boek over opgroeien in Amsterdam-Oost, de hiphopwereld, drank en drugs(dealen). Maar ook een boek over een 'straat-Marokkaan' die optrekt met Andy van der Meijde, een eigen variant van het Amsterdamse dialect ontwikkelde en moet worden beschouwd als een soort Jedi-master van inmiddels doorgebroken rappers als 3robi en Lil' Kleine. En dan vergeten we nog dat Sjaak de hoofdstad verliet voor de liefde, een gezin, het dorpse leven en een privékinderboerderij.

Er zijn twee goede redenen waarom u dit boek moet lezen – ook als u geboren bent voor 1980. De eerste is dat hiphop, afgaande op Spotify-cijfers, is uitgegroeid tot het op één na meest beluisterde muziekgenre ter wereld.[4] In Nederland is het niet veel anders.[5] Het is al eerder gesignaleerd: geen muzieksoort is prominenter in de hedendaagse hitlijsten. Ongeëvenaard zijn

daarnaast de massale volgersaantallen op sociale media van Nederlandse hiphopartiesten. De muziek breekt door elke culturele of sociale muur. Ook wie er niet direct naar op zoek is, komt ermee in aanraking.[6] [7] Het is wat dat betreft opmerkelijk dat u op dit moment een van de weinige levensverhalen van Nederlandse rappers op schoot heeft.

Zonder consequenties is het muzikale oeuvre van Sjaak ook niet gebleven. De inmiddels 12 miljoen (!) keer bekeken videoclip 'Dubbel O' van Sjaak en Yes-R heeft zelfs de naam van een Amsterdams stadsdeel veranderd. Amsterdam-Oost is onder grote groepen Amsterdammers toch echt de Dubbel O-S-T.

Ooit schreef ik een gastcolumn in *de Volkskrant* onder de titel 'Niet de PvdA, maar hiphop verbindt'. Dat was een leuke titel – uit een tijd dat de PvdA nog groot genoeg was om het slachtoffer te worden van een gebbetje. De column presenteerde hiphop als tegencultuur. Ik schreef: 'Wie naar meer dan de vorm kijkt, ontwaart grote thema's. Identiteit, erkenning, vertrouwen: het zit er allemaal in. Hiphop gaat in de kern opvallend vaak over de weg tot succes in het postkoloniale multiculturele Nederland.'

Onnodig ingewikkelde woorden.

Na een gesprek met Farid Benmbarek, in zijn Top Notch-kantoor, kan ik niet anders dan het woord aan hem geven. Deze oude buurtvriend van Sjaak verwoordt het scherper. Zijn punt? Een gesprek op straat, een gesprek op school, in de coffeeshop of een café, in de bus of in de tram voert niet heel ver, maar in muziek als die van Sjaak worden al die gesprekken samengevat. 'Het is niet altijd inspirerend wat er wordt gezegd. Soms is het gewoon frustratie. Soms is het gewoon pijn. Vaak is het ook gewoon humor, maar het is ook een zeldzame manier om in het dagboek van jonge gasten te kunnen lezen. Ze zullen nooit een dagboek vullen. Maar ze gaan wel een zestien of een vieren-

twintig voor je schrijven.' En daar staat dan ook nog meer in. (Benmbarek heeft het hier overigens over 'bars'. De gebruikte woorden in een aantal regels op een vier tellen durende beat.).[8]

Dit boek is geen biografie in de klassieke zin van het woord. Die beginnen vaak bij de geboorte, kennen veel nutteloze details en eindigen bij het einde: de dood. Goed nieuws: hoewel bovenstaande misschien als een in memoriam klinkt, is Sjaak nog onder de levenden. Dat biedt kansen. Bijna twee decennia na de release van zijn doorbraakhit 'Ik heb schijt' gaan Sjaak en zijn biograaf daarom 'een stukje lopen' door Amsterdam-Oost. We beginnen in het Oosterpark. Vandaar zien wij het wel. Stap voor stap – precies zoals Sjaak ook altijd zijn muziek componeert. Er is geen plan. Geregeld belanden we in het verre verleden. Soms in het hier en nu. Ook de toekomst wordt niet vergeten.

Het boek is opgedeeld in vijf delen: een *intro*, een *verse*, een *chorus*, nog een *verse* en een *outro*. Wie met name belangstelling heeft voor Sjaaks erfenis en een analyse van zijn muziek verwijs ik graag direct door naar de tweede verse (vanaf hoofdstuk negen). Het voorgaande behelst voornamelijk een chronologische beschrijving van Sjaaks leven. De muziekkenners onder de lezers zullen nu direct moord en brand schreeuwen. Er mist een bridge – en waar is dat tweede refrein? Dat klopt. Maar dat is wel in de geest van Sjaak. Aan de regels van het muzikale spel heeft Sjaak een broertje dood.[9]

Over regels gesproken: citaten zijn in dit boek in principe niet aangepast. Concreet voorbeeld: als Sjaak spreekt over 'mocro's' heeft deze biograaf de aanduiding niet aangepast naar 'Nederlanders met een Marokkaanse achtergrond'. De reden hiervoor is dat het gebruik van 'straattaal' een belangrijk onderdeel vormt van Sjaaks leven en daarmee een voor velen verborgen wereld opent. Voor de leesbaarheid is wel hier en daar een 'vertaling' toegevoegd. 'Politiek correct' hertalen zou een vorm van bedrog zijn. Dit geldt ook voor de in dit boek opgenomen

rapteksten. Met enige goede wil hebben die iets weg van gedichten. Maar dan wel van gedichten zoals die van Lucebert, de dichter die ook niet vies is van de nodige provocatie en een broertje dood heeft aan stijlvast punt- en kommagebruik.*

Even terzijde: dit boek is geschreven door een gepromoveerd jurist en historicus. Dat was nodig. De jurist heeft gecontroleerd of het geheel door de beugel kon. De historicus droeg er zorg voor dat de biografie leunt op een diepgravende bronnenstudie. Soms waren de verhalen te mooi om 'dood te checken'. Dat is dan ook niet gedaan. Hopelijk vergeven mijn serieuze vakbroeders mij deze methodologische zonde. Dat het geheel wellicht overkomt als een 'hagiografie', een heiligenleven, was ook de biograaf opgevallen. Volgende keer beter; hoewel dit boek zeker geen pleidooi vormt voor alle streken van Sjaak.

Voor de lezer is het verder misschien aardig om Spotify te openen. Deze biografie kent namelijk een muzikaal extraatje: een luisterlijst met daarin (bijna) alle nummers die in dit boek de revue passeren. Voor een optimale leeservaring is het aan te raden om zo nu en dan het verhaal op te luisteren met wat muzikale omlijsting. De Spotify-lijst kan ook op een andere manier worden ingezet. Een tip van Sjaak (vertaling tussen haakjes): 'Tijdens het voortappings [indrinken] in je osso [huis] zet je alvast Sjaak op. Stream iets a shabi a nifffeaaawws [neven, stream toch goede muziek].' Dit is geen reclame.

* H.U. Jessurun d'Oliveira, *Speuren in Lucebert* (Prometheus 2025)

I – Intro

1 Stukje lopen – Oosterpark

Als je stoer doet mattie
gaan we stukje lopen
Weinig woorden veel daden
deze shit is over

(Sjaak, 'Stukje lopen', 2008)

Sjaak staat voor een beeld in het Amsterdamse Oosterpark. Het beeld moet een ode voorstellen aan de schrijver Nescio. Preciezer: het is een ode aan Nescio's beroemde boekje *Titaantjes*. Een verhaal uit 1915 over premoderne hangjeugd (dit is geen grap). Op de sokkel van het beeld staat de beroemde openingszin van het meer dan honderdjarige boek: JONGENS WAREN WE – MAAR AARDIGE JONGENS. Daarboven zitten drie in brons gegoten jonge mannen, de twintig nog niet gepasseerd, op een even bronzen bank. Nou ja, zitten? Het is eerder een kwestie van onderuitgezakt hangen. Op die manier overziet het drietal het park.

> 'Weet je wat dit is?' vraagt Sjaak. Voor ik kan antwoorden, vult hij aan: 'Sexy flamingoooo, dit zijn de boys van het plein. Vervang die hoeden met petjes. Die wandelstok is een jonko [een jointje, red.]. Het is een standbeeld voor ons.'

Als biograaf hoop ik nu dat Sjaak zichzelf een Titaantje noemt. Dat gebeurt niet. Voor een sturende vraag lijkt het daarom de hoogste tijd.

'Ben jij eigenlijk deel van een nieuwe generatie Amsterdamse Titaantjes?' vraag ik Sjaak.

'Gap, wat zeg je?' reageert hij (terecht. Sjaak spreekt gap overigens uit als '*ghap*'.).

Toch vervolg ik: 'Nescio doelde met die term op onmaatschappelijke hemelbestormers. "Gods troon is nog ongeschokt," schrijft Nescio, maar "nieuwe Titaantjes zijn alweer bezig kleine rotsblokjes op te stapelen om 'm van z'n verhevenheid te storten en dan de wereld eens naar hun zin in te richten." Jij hebt inmiddels ook wel die muzikale hemel bestormd – en ook nog eens op geheel eigen wijze. Je bent uitgegroeid tot de koning van de pleintjes. Keizer van de bankjes. Een hitjeskanon. Filmster.'

Sjaak buldert: 'Sowieso ik ben een titan, titaantje sjakie van de Dubbel-O-plein.'

De biograaf: 'Die vergelijking met Nescio lijkt mij dan een prachtig begin van je biografie. Wat denk jij? Het is in ieder geval helemaal Amsterdam-Oost. Je staat daarmee in een lange traditie.'

Sjaak reageert ongeïnteresseerd. 'Tijger, schrijf jij het, of ik? Doe wat je wil, gap. Doe wat je wil [met een uithaal op il].'

Maar helaas. Deze biografie van een Nederlandse rapper begint niet met een Titaantjesvergelijking. Niet omdat het wellicht wat te gemakkelijk is. Mogelijk zelfs cliché? Of omdat Sjaak deze historische vergelijking van een veto heeft voorzien. Nee, de reden is veel simpeler. Er is een beter begin. Als we richting de uitgang van het Oosterpark wandelen, komt Sjaak namelijk terug op de vraag hoe zijn biografie te openen.

Sjaak: 'Heb ik je al verteld over mijn hooligantijd? Over dat ik niet van voetbal houd, maar wel van zuipen met F-side-hooligans in de Westerstraat of bij dat Ajax-café op de Albert Cuyp. Dat hoekie. Zuipen. Met een schuin oog voetbalkijken en dan matten. Ik denk overigens niet dat die titaantjes ooit beschoten zijn door zigeuners.'

De biograaf: 'Wat?'

Sjaak: 'Ja, ze ontvoerden mij, gap. In een auto gegooid. Zes mannen. Knuppel op mijn neus gekregen.'

De biograaf: '…'

Sjaak: 'Uiteindelijk zat ik in de metro terug naar Oost. Allemaal bloed. Lijpe shit.'

De biograaf: 'Hoezo gooi je dit nu pas op? We hebben al uren en uren met elkaar gesproken. We, jij en ik, zijn bezig met jouw levensverhaal. Je staat in een rijtje van Dr. Dre, Eminem en Gucci Mane. Ook zij hebben een biografie. Zeker, je muziek staat centraal. Je rapteksten vormen een soort dagboek zonder dat elke line per se waar is – een prachtige bron voor elke biograaf. Maar je leven kleurt ook je muziek. Dit verhaal lijkt mij van belang.'

Sjaak: 'Gap, rustig, was het even vergeten. Ik ben geen Hollywood. Het had ook niks te maken met gangsterlife. Gewoon kattenkwaad. Kleine hyena was ik toen. Moest eraan denken vanwege die Titaantjes die bezig waren met die rotsblokjes. Tijger, ik was ook bezig met die stenen. Bakstenen. Had een raam van een zigeunerwoonboot ingegooid.'

De biograaf: 'Is dat de voorgeschiedenis van je line: "*Ik ben op m'n buit, baksteen door je ruit*"? Vjèze Fur van De Jeugd van Tegenwoordig had overigens ook een goed verhaal over je. Dat ging over jullie eerste ontmoeting. Iets met dat je hem had bedreigd toen hij aan het wachten was bij de soapoli?'

Sjaak: 'Geen stress. Uiteindelijk nodigde Vjèze mij wel uit op zijn bruiloft. Maar, broer, vertel dit verhaal. Ik ben dit alweer bijna helemaal vergeten. Er is veel gebeurd.'

Intermezzo: een ontmoeting met Vjèze Fur

Het is 2006. De bladeren bewegen loom in de nazomerbries. Vjèze Fur zit op een verweerd houten bankje aan de Amsterdamse Prinsengracht. Hij had wel eens betere tijden gekend. Recent was hij doorgebroken als lid van De Jeugd van Tegenwoordig met het nummer 'Watskeburt?!'. Het was een groot feest. Maar in dat nummer had hij ook iets voorspeld. Iets minder aangenaams. Die voorspelling kan de lezer zelf het best tot zich nemen:

Vjèze Freddy alsof je dat niet wist
En ik drink tot de motherfucking fles leeg is
Je lacht maar ik maak hier geen motherfucking grappen
Pus uit m'n pik je kan een lauw biertje tappen

Voor de kracht van de anekdote is het helaas nodig om deze laatste zin te herhalen: 'Pus uit m'n pik je kan een lauw biertje tappen.' En zo geschiedde. Woorden als daden. Nu zat Vjèze Fur hier, op een bankje voor het oude Prinsengrachtziekenhuis. De soatest was net afgenomen. Het was nu een kwestie van wachten. Kon deze dag nog slechter? Absoluut. Plotseling stond er een jongen voor hem – een jaar of achttien, misschien twintig. Zwarte krullen, semiagressieve blik, zo'n hoofd waarvan je

meteen wist: dit wordt gedoe. Vjèze Fur voelde het meteen. Slecht nieuws.

Sinds het succes van De Jeugd van Tegenwoordig was hij eraan gewend geraakt: uitgedaagd worden. Vooral door straatrappers. Die hadden er een handje van om te testen of hij écht was. En dat was hij natuurlijk niet. De Jeugd was eigenlijk per ongeluk gebombardeerd tot rapformatie omdat zij toevallig bij het hiphoplabel Top Notch hadden getekend. Men had dus een punt. Zijn muziek was vooral stoerdoenerij met een knipoog. Hij kwam dan wel uit Amsterdam-Noord, maar dat was niets vergeleken met een stadsdeel als Amsterdam-Oost, Slotervaart of de Bijlmer.

Wat te doen? Het plan was simpel: niet happen. Niet ingaan op de uitdaging. De jongen zou dan wel afdruipen. Maar deze jongen was anders. Volhardend. Brutaal. De krullenbol kwam steeds dichterbij. Zijn blik bleef strak op Vjèze Fur gericht. Toen hij nog een stap zette, stonden ze bijna neus aan neus. Vjèze Furs hele lichaam spande zich aan. En toen, uit het niets, opende de jongen zijn jas en showde een bijl. Een handzaam formaat. Het paste precies in zijn binnenzak. 'Ik was creatief; had een zak gemaakt in mijn jas voor die hakbijl,' verklaart Sjaak jaren later.[1] De bijl was overigens van zijn oma. Ze gebruikte het gereedschap om kip in stukjes te hakken voor de tajine, een langzaam gegaard stoofgerecht.[2] Zalig.

Maar goed, Vjèze dacht maar één ding: Dit gaat fout. Op deze soadag zou hij ook nog worden beroofd, misschien erger. Zou hij eindigen in de gracht? En precies op dat moment kwam een bekende van Vjèze de hoek om. De jongen keek op, herkende hem ook. De bekende kennis van Vjèze Fur: 'Ik zie dat jullie al kennis hebben gemaakt.' De spanning viel weg. De jongen deed een stap achteruit, stak plots zijn hand uit en zei met een scheve grijns: 'Sjaak.' Een jaar later brak hij door.

Drankje

Meer dan twintig jaar later moet Sjaak lachen om het verhaal. 'Ik weet dit echt niet meer, gap. Rookte veel die dagen. Veel stoornis ook.' Ook Vjèze Fur vindt het een kostelijk begin van een lange vriendschap tussen deze twee iconen uit de Nederlandse hiphopgeschiedenis. Of Sjaak hem echt semibedreigde met een bijl weet hij niet zeker. In ieder geval herkende Vjèze de jongen in de videoclip 'Ik heb schijt', de zomerhit van 2007. Met een bijl werd daar rijkelijk gezwaaid.

Fun fact: ook met Twan (Big2) van The Opposites kende Sjaak een enigszins rafelig begin van de vriendschap. Sjaak had iets te bewijzen, hoewel hij, in tegenstelling tot de casus-Vjèze Fur, Big2 nooit had bedreigd. Het punt was meer dat Sjaak een bepaald imago met zich meedroeg. Een imago waarin hij met een bijl de buurt onveilig maakte.

Aan dat imago moesten sommigen even wennen. Big2 was een van hen. Sjaak ziet het nog voor zich. Op een avond was hij in de Jimmy Woo, een beroemde nachtclub gelegen aan de Amsterdamse Korte Leidsedwarsstraat. Willie Wartaal stond achter de draaitafel. Artiesten als Sjaak deden dan even een nummertje. In de tijd was de Jimmy Woo eigenlijk verdeeld in twee verdiepingen: boven zaten de criminelen, beneden de artiesten, clipmakers en hippe kledingontwikkelaars van Patta en Daily Paper. Soms wandelde men door elkaar heen. Sjaak kende via Oost beide werelden.

Iedereen was er die avond: de mannen van de Jeugd van Tegenwoordig, Sef, Dio en The Opposites. Drankjes werden rijkelijk besteld. Op een bank bevond Big2 zich opeens naast Sjaak. Ook dat bleek gezellig. Zo gezellig dat Big2 iets bekende. 'Jo, je bent eigenlijk wel een chille guy,' vertelde hij Sjaak, die reageerde van: 'Hoe bedoel je?' Big2: 'Ik was eigenlijk de hele tijd bang voor je, voor die bijl, en je kijkt altijd zo lijp, maar je bent gewoon chill.' Het was het begin van een lange en productieve vriendschap zowel binnen als buiten de muziek.

Terug naar Vjèze Fur. Tot een track kwam het jammerlijk genoeg niet. Dat is ergens opmerkelijk. Met Faberyayo, ook bekend als Pepijn Lanen, en Willie Wartaal, of eigenlijk Olivier Locadia, werkte Sjaak wel succesvol samen. Naar de vriendschap wordt zelfs expliciet gerefereerd. Zo horen we Faberyayo en Sjaak in het nummer 'Hoe bedoel je AA' (uit 2008) hun vriendschap met elkaar en Big2 bezingen. Faberyayo opent met:

Ooh lala, het is fabersjeetje,
met dat lange haar van de JVDeetje.
Samen met die Sjaak en die biggietweetje.
De plaaggeest van je verjaardagsfeestje.
Ik lust graag een glaasje
Vaker dan de meeste
Jajem, jenever
en daarna ergens beesten.

Sjaak vult aan:

Aka mr Shakes
drink een biertje met de Faberjee
en chillen met de Biggie2.
Softdrugs harddrugs
er wordt in gehandeld
Ik ben schizofreen en
wordt er voor behandeld.

Een prachtige sfeerbeschrijving. Op basis van geleverde teksten lijkt Willie Wartaal overigens iets minder gecharmeerd van de vriendschap. Hij waarschuwde in het nummer 'Drankje' zelfs voor onze hoofdrolspeler. In verdekte termen beschuldigde hij er Sjaak van hem te hebben gedrogeerd. Die laatste zou iets in zijn drankje hebben gestopt (waarschijnlijk GHB, keta[mine] of MDMA). De beschuldiging leest als volgt:

Shakes is die lauwe,
niet te vertrouwen
Komt ie met een drankje
nou hij mag het lekker houden

Maar nu is het te laat,
nu lig ik al op straat
In m'n eigen kots en
volgens mij ben ik naakt

Jaren later, op een bankje in het Oosterpark, confronteer ik Sjaak met deze teksten. Hij schrikt. 'Ik hoop dat het een grapje is, maar bij Wiwa weet je het niet. Hij kan het echt geloven. Maar ik was sowieso die persoon niet. Zo krijgt iemand een hartaanval. Fuck that. Ik weet nog dat hij dit opeens ging rappen. Ik zat echt van: "Eeeeeeee gaaaaaaaaapp, wat doe je nou?" Toen stond het opeens op die pokkoe toch. Die gasten van de Jeugd zijn wel slim trouwens. Nog even side money pakken met solotracks.'

Woorden als daden?

Willie Wartaals tekstuele streek brengt ons wel bij een belangrijke disclaimer. Rappen is een kunst(vorm) en daarmee fictie. Net als in andere muziekgenres, poëzie of literatuur zijn rapteksten geïnspireerd door de realiteit en soms zelfs gefundeerd op daadwerkelijke gebeurtenissen en mensen. Dat betekent niet dat de wereld die Sjaak in zijn teksten neerzet een-op-een overeenkomt met de realiteit. Het is geen straatjournalistiek. Het is op zijn best een afspiegeling. Een overdrijving van de werkelijkheid. Uiteraard: teksten refereren geregeld naar een daadwerkelijke gang van zaken, maar soms niet. Dat mag, nee, moet kunnen. Sjaak benadrukte dit idee al in 2008, kort na 'Ik heb schijt': 'Mensen moeten dat niet zo zwaar opvatten. Het is net als met films. Het is gewoon entertainment.'[3] Sjaak wil er ook niet

over liegen. Zijn muziek slaat geregeld nergens op. 'Is gewoon whatever muziek. Is wat mensen willen horen. Het kan waar zijn. Kan ook bullshit zijn.'

Het is daarom ook een even gevaarlijke als onwenselijke ontwikkeling dat in de rechtszaal rapteksten steeds vaker worden opgevoerd als bewijs. Jazeker, in rapteksten wordt gerept van zaken die het daglicht niet kunnen verdragen, maar dat maakt de rapper nog geen dader. De artiest laat zich uiteraard wel inspireren door de realiteit en de omgeving waarin hij/zij/hen zich begeeft. De opname van rapteksten in een proces-verbaal miskent wat dat betreft dat hiphop een kunst is. Rapteksten zijn geen beveiligingscamera's, memoreerde hiphoptaalkundige Steven Gilbers al.[4] Terecht. Wie meent dat je rapteksten in de rechtszaal kunt inzetten, voert een directe aanval uit op de vrijheid van meningsuiting en de kunsten.

Terug naar Willie Wartaal. Daar heeft Sjaak in ieder geval wel succesvol mee samengewerkt, net als met Big2 en Faberyayo. Waarom is er dan geen duoproductie van Sjaak en Vjèze Fur? Niet omdat Sjaak en Vjèze Fur elkaar niet aanvoelen. Integendeel. Zij voelden elkaar juist iets te goed aan. 'Sjaak is ook vies, net als ik,' verklaart Vjèze Fur. In de studio is er ook wel het een en ander opgenomen. 'Dat leek op het moment altijd geweldig werk. Hitjesmateriaal,' blikt Vjèze Fur terug. Maar de volgende dag bleek het toch altijd van mindere kwaliteit. 'We hebben het echt geprobeerd,' verdedigt Vjèze. 'Maar wij kunnen gewoon niet samen op een track. Of ik was te dronken en brabbelde enkel. Of Sjaak was van de wereld en maakte rare dierengeluiden. Wij spelen ergens ook dezelfde rol, een soortgelijk typetje, een nar. Misschien gaat het beter nu ik niet meer drink.'

Sjaak knikt instemmend op deze analyse: 'Met niemand heb ik zoveel Wodka Stollie gedronken [straattaal voor Stolichnaya, een bekend Russisch wodkamerk] als met Vjèze.' Maar zeg nooit nooit. Zowel Sjaak als Vjèze Fur benadrukt dat een gezamenlijke track er echt wel van moet komen. Dat zijn zij aan de

Nederlandse muziekwereld verplicht. Vjèze Fur: 'Ik heb er echt spijt van dat we nooit een track hebben gemaakt. Hoop wel dat Sjaak zijn bijl weer meeneemt.'

De zon is inmiddels doorgebroken. Sjaak heeft nog een idee voor een aantrekkelijk begin. 'Je kunt ook openen met hoe ik met een knuppel het kantoor van Ali (Ali B, red.) of Kees de Koning (van Top Notch, red.) binnen wilde lopen. Of wat dacht je van die keer in Sharm-el-Sheikh? Dat verhaal moet je sowieso opschrijven. Dat laat zien hoe lijp ik was. Vraag maar na bij mijn broer als je het niet gelooft.' Zo gezegd, zo gedaan.

Intermezzo: Sjaak smokkelaar

Het is 2005. Twee jaar voor Sjaaks doorbraak. Rappen deed hij enkel nog op het plein en het buurthuis. Het is zomervakantie en een reisje naar de Egyptische badplaats Sharm-el-Sheikh staat op de planning. Het belooft een gezellige boel te worden. Sjaaks oom en zijn gezin houden onze hoofdpersoon gezelschap. Ook een vriend van Sjaak sloot aan bij de club. Kort voor vertrek doet Sjaak opeens moeilijk. 'No way dat ik in die plane ga zitten, no way,' vertelde hij zijn reisgenoten. Wat was er aan de hand? Jaren later vatte Sjaak de situatie kundig samen: 'Lijpe bomaanslagen, gap. Dan ga ik daar toch niet met mijn zwembroek en blote pens aan het zwembad zitten.'

Daar had Sjaak ergens een punt. Enkele dagen voor het vertrek werd de plaats van bestemming opgeluisterd met een reeks bomaanslagen. Een aan Al Qaida gelieerde groep had inmiddels de verantwoordelijkheid opgeëist. Een van de bommen ontplofte in het Ghazala Gardens-hotel, een prachtig viersterrenhotel precies naast het door Sjaak en familie gereserveerde hotel. De wijze van ontploffing was even illustratief als ontluisterend: een auto reed de lobby binnen – en de chauffeur drukte op de knop. Boem. Sjaaks aarzeling valt wat dat betreft te begrijpen. De aanslag was gericht op het Sharm-el-Sheiks toerisme – en Sjaak was een toerist. Even eerlijk: er

zijn minder overtuigende redenen om een vakantie te laten schieten.

Sjaaks oom dacht er anders over. Het was juist een buitengewone kans om het Las Vegas aan de Rode Zee te bezoeken. Dat begreep Sjaak toch ook wel? Lekker rustig. Zeker nu. Hij voorspelde een privézwembad. Op Sjaaks weigering om af te reizen naar Egypte reageerde hij simpel: 'Mietje dit, mietje dat, pussy boy Sjakie.' Een doeltreffende techniek. Lang verhaal kort: Sjaak stapte het vliegtuig in. Excuses voor de lange introductie: eigenlijk begint de anekdote nu pas. Deze lange aanloop is alleen niet zonder reden. Het is een van de zeldzame voorbeelden van Sjaak die een 'normale' keuze lijkt te maken. In een biografie moet daar ook aandacht aan worden besteed.

Een verstandige keuze die Sjaak echter direct weer teniet-deed. Sjaak had namelijk het plan opgevat de zenuwen te bedaren met een jointje. Niet enkel voor de vlucht naar Egypte; ook voor daarna. Briljant. Het enige probleem? Sjaak prefereerde 'Amsterdamse' wiet – geen lokale troep uit Egypte. Het leek hem daarbij ook gevaarlijk om van een lokale dealer te kopen. 'Je wordt opgelicht voor je het weet, gap.' De oplossing? Een zakje wiet meesmokkelen naar Egypte. Vanuit Amsterdam. In het vliegtuig. Prachtig plan. 'Ik had schijt in die tijd, gap, haha.'

Of Sjaak de wiet goed had verstopt? Wellicht. Hij werd er in ieder geval niet al op Schiphol uitgepikt. Of dat goed nieuws was? Niet per se. De Nederlandse douane en vooral de gevangenissen zijn net iets aangenamer dan de Egyptische variant. Of Sjaak door de Egyptische douane werd doorgelicht? Uiteraard. Of daarbij ook de Amsterdamse waren werden gevonden. Jazeker. Veel geschreeuw en wapenvertoon van de douane volgde. Sjaaks oom was verbouwereerd. 'Wat denk je, man, alles staat hier op scherp vanwege de bomaanslagen en jij neemt die shit mee?'

Sjaak haalde zijn schouders op en liet zijn oom met de douanecommissaris praten. Een geniale zet. Uit de losse pols verzon hij

een verhaal over een chronische voorhoofdontsteking. Sjaak leed daar zeer onder. Wiet was het enige middel dat de arme patiënt verlichting bood. Het zakje was dus voor medicinaal gebruik. Dat was natuurlijk een volstrekt ongeloofwaardig verhaal aangezien Sjaak geen medische papieren met zich meedroeg, en de wiet in een doodnormaal zakje was opgeborgen.

Waarom de Egyptische douane Sjaak liet gaan? Geluk. Een douane-expert, verbonden aan de Universiteit van Amsterdam, kan er niets anders van maken. Vanwege de aanslagen en de waarschijnlijke ineenstorting van het toerisme was het beeld van Sjaak, een toerist, in de boeien, in een vieze Egyptische cel, erg onhandig. Een revival van het toerisme moest koste wat kost worden verzekerd. De streek van Sjaak, en vooral een mogelijke diplomatieke rel, moest worden uitgewist. Niets aan de hand dus. Waarschijnlijk heeft een hooggeplaatste Egyptische pief daarom ingegrepen. Het rammelende verhaal van de oom van Sjaak werd met liefde omarmd.

Sjaak had overigens verder een ontspannen vakantie. Zonnetje. Kostelijk eten. En inderdaad: heerlijk rustig. Uiteindelijk had Sjaak nog hasj geregeld via een paar Egyptische agenten. Die waren op verlof in de badplaats. Tot Sjaaks vreugde duurde de vakantie zelfs een week langer. De vakantie bleek geboekt via een enigszins schimmig Amsterdams reisbureau. Daar waren er vele van in die jaren. U raadt het al: alleen de heenvlucht bleek geboekt. Dat betekende een weekje extra snorkelen. Het geld voor de terugreis had de eigenaar in eigen zak gestoken. 'Terug in Amsterdam hebben wij die gast opgespeurd. Kan er niks over zeggen, gap, maar het geld was weer back in de pocket.'

San Sjakie, paus van Oost

Ja, ja, ja
Voor de east-side bebe

Ja, ja, east-side bebe
Ja, ja, voor de east-side

(Sjaak, 'Baby go down', 2009)

Laten we terugkeren naar het hier en nu. Inmiddels is het rondje Oosterpark ten einde. We wandelen de Eerste Oosterparkstraat in, op weg naar een koffietentje. Sjaak probeert iets uit te leggen over de buurt. Maar het lukt niet. Waarom niet? We worden om de paar minuten onderbroken door voormalige buurtgenoten. Soms kennen zij Sjaak goed. Vaak slechts vrij minimaal.

Er gebeurt ook iets anders. Iets wat niet zichtbaar was in het Oosterpark, maar in een drukkere winkelstraat in volle glorie tot uiting komt. De aanwezigheid van Sjaak blijkt namelijk iets te doen met de buurt en de mensen. Zijn aura brengt een sfeerverandering met zich mee. De intrede van een eigenlijk niet uit te leggen gevoel. Misschien enigszins te vergelijken met een doorkomende lentezon na een sombere regenachtige winter. Of zoals in Vaticaanstad de paus alleen al door zijn aanwezigheid het gepeupel op Piazza San Pietro laat zinderen. Misschien moeten we daarom spreken van San Sjakie, de heilige Sjaak, paus van Amsterdam-Oost.

Deze sfeerverandering uit zich in een breed scala aan hartelijke begroetingen, minzame knikjes en starende ogen richting onze hoofdpersoon. Opmerkelijk is misschien dat de respectvolle knikjes overwegend samenvallen met het enkel uitspreken van 'Sjaak' of 'Shakes'. Zelfs jonge kinderen die Sjaak nooit als buurtgenoot hebben gekend, participeren in dit ritueel. Dit noemen van zijn naam is niet bedoeld als aanspreekmiddel of om aandacht te generen, maar moet enkel worden opgevat als een vaststelling. Een constatering dat hij, San Sjakie, er echt is. Het is nadrukkelijk niet bedoeld om een reactie van Sjaak te ontlokken.

Sjaak weet dat. Hij reageert daarom ook slechts instemmend.

Niets lijkt hem te verbazen. Met de situatie weet hij om te gaan. Sjaak reageert simpel op dit noemen van zijn naam: een knikje, soms gelardeerd met een korte begroeting in de vorm van het woord 'strijder'. Meer is niet nodig. Heel soms is hij nog wel verbaasd, bijvoorbeeld als er een tram toetert enkel vanwege zijn aanwezigheid. 'Die love voor Amsterdam blijft – en ik geef het terug,' predikt Sjaak. Hij is nog steeds iemand uit de buurt. Hij loopt niet met bodyguards. Loopt niet naast zijn schoenen. 'Ik ben mezelf, geen Hollywood,' herhaalt hij wat dat betreft geregeld.[5]

Inderdaad: fans staat hij vriendelijk te woord. Van het zoveelste fotoverzoek wordt hij wel moe, maar weigeren zal hij nooit.[6] 'Maar ik ben ook maar een mens, begrijp je. Soms ben ik ook moe of ben ik para of zo. Toch blijf ik altijd lachen en maak ik tijd voor mensen die met mij komen praten. Ik vind dat niet erg, jeweettoch. Zij komen ook met liefde. Ik ben een BMM'er. Een bekende Marokkaanse Mocro,' legt Sjaak lachend uit. 'Wil het niet eens zo noemen. Zo voel ik mij ook niet eens. Voel mij helemaal niet bekend. Voel mij gewoon ik. En ik, en ik, wat ik doe, is ook ik, en ik doe het. Die filosofie of zo.'[7] Poëzie.

Dubbel-O-diplomaat

Waar Sjaak deze verering nog meer aan te danken heeft? Zijn werk als diplomaat. Te pas en te onpas haalt hij Amsterdam-Oost aan in zijn teksten. Enig Oost-patriottisme is hem niet vreemd. Sjaak is dan ook niet alleen opgegroeid in de buurt. Hij is erdoor gevormd. Tegelijkertijd: Sjaaks aanwezigheid heeft de wijk ook op de kaart gezet. In zekere zin is Sjaaks muzikale oeuvre te beschouwen als een poging het verhaal van Oost te vertellen. Wie het terugluistert, moet eveneens erkennen: het zijn ontmoetingen, miniatuurportretten van de buurt. 'Het is gewoon mijn hood,' bevestigt Sjaak, inmiddels woonachtig in het oosten van Nederland. 'Als ik hier loop, ben ik nog steeds thuis. Maar anders is het wel.'

Het gaat te ver om nu alle verwijzingen naar Amsterdam-Oost te bespreken (dan heeft dit boek een aparte bijlage nodig), maar enkele voorbeelden zijn op zijn plaats. Ze bieden namelijk iets van een sfeerimpressie. Laten we beginnen bij de bekendste. Het is te vinden in het nummer dat zelfs vernoemd is naar Amsterdam-Oost. In dit uit 2007 afkomstige nummer 'Dubbel O' horen we:

Ik neem je mee naar me buurt
en dat is ***Amsterdam O-oost****.*
Ik vul mijn glas nu
voor mijn lalalala-leipe mocro's.
We doen het. We doen het.
We doen het. Gewoon me glas vullen,
en niet te veel lullen.

Voor de duidelijkheid: Sjaak had het hier niet over een theeglas. Vooral sterke drank weet Sjaak op waarde te schatten. Het nummer 'Baws' (met Appa; uit 2013) kent ook een fraaie, iets gewelddadigere verwijzing. Sjaak zet zichzelf daar neer als een soort godfather.

Ik ben een boss; ik heb een gang
Maak ze allemaal af met mijn sleng
Ik woon ***in Oost***
Ik doe mijn ding
Want je weet die desert eagle
Gaat van beng, beng, beng

In de track 'Zomaar Ga Je Zo Doen' (met Faberyayo – in de geciteerde tekst aangeduid als 'mijn n**** Pepijn') kan Sjaak het evenmin laten om zijn band met het stadsdeel te benoemen. Hij rapt:

*Noem mij kapitein van **de east-side***
Blijf pimpin sowieso
Zoals ik al zei met die fucking chiwa
Bitch waarom doe je zo?
*Mister Sjeiks en mijn n***** Pepijn*
we ballin in de disco ho

Ook in relatief recentere tijden, na zijn verhuizing naar een dorp, opende onze Sjaak nog de track 'Rwinananana' (2018 – samen met 3robi) met de woorden: ik ben 'nog steeds van de Dubbel-O'. Wat is het verhaal achter deze terugkerende verwijzing naar Amsterdam-Oost? Het gaat om identiteit, om gebiedsafbakening. Maar misschien is het ook het product van aandachtig luisteren naar Amerikaanse hiphop. Vanwege de East Coast-West Coast-hiphoprivaliteit zijn veel Amerikaanse hiphopteksten, met een focus op straatgeweld en bendeleven, doorspekt met verwijzingen naar de East of West Side.

Deze rivaliteit was niet onschuldig. Het was een intense en gewelddadige strijd die in de jaren negentig in de Verenigde Staten ontstond tussen rappers en hun aanhangers uit de East Coast (voornamelijk New York) en de West Coast (voornamelijk Los Angeles). Deze rivaliteit is een van de meest beruchte periodes in de hiphopgeschiedenis en leidde uiteindelijk tot de tragische dood van twee van de grootste rapiconen: Tupac Shakur (West Coast) en The Notorious B.I.G. (East Coast). Sjaak (maar zeker niet alleen hij) vertaalde deze rivaliteit, deze tweedeling, naar de Nederlandse situatie, op wijkniveau. Zonder daarbij overigens een vergelijkbare mate van geweld te gebruiken. Ook in Amerikaanse hiphop worden overigens buurten enthousiast gerepresenteerd (B.I.G. neemt bijvoorbeeld Brooklyn voor zijn rekening).

Terug naar het hier en nu. Halverwege de Eerste Oosterparkstraat belanden Sjaak en zijn biograaf bij een van de culinaire hotspots van Amsterdam-Oost: grillroom Sinbad. Hoewel he-

laas moet worden vastgesteld dat de kwaliteit ieder jaar achteruitgaat, nemen we toch plaats aan een van de tafeltjes die buiten aan de drukke weg zijn uitgestald. We bestellen geen döner. We gaan voor ayran, een Turks yoghurtdrankje.

De reden voor deze locatie is simpel: Sinbad is Oost. Voor wie Sjaak wil bestuderen en bevragen in zijn oude buurt is er eigenlijk geen betere locatie denkbaar, niet in de laatste plaats omdat de buurt in rap tempo aan het veryuppen is. Veel van wat ooit was, is inmiddels vervangen door inwisselbare horecagelegenheden. Het kolonisatieproject van de havermelkelite eist zijn tol – overal matcha's. Maar Sinbad houdt moedig stand.

Alles van waarde is weerloos? Volgens Sjaak niet. Hij slaapt van de mogelijk zorgwekkende gevolgen van de veryupping van Oost geen nacht minder. Enigszins verbaasd reageert hij op mijn klaagzang: 'Gap, we moeten door. Vroeger had je hier leegstand, honderd internetcafés en honderd reiswinkels voor een trip naar Suriname. Alsof dat beter was.' Hij vervolgt bulderend van het lachen: 'Ook die stijgende huizenprijzen zijn prima. Anders was ik nooit beland in een dorp in Overijssel. Ik raad het je aan, gap. Beter leven daar. Maar iedereen moet zijn ding doen. Oost is eigenlijk ook een dorp.'

Het dorp

Een dorp? Dat is een prachtig bruggetje naar Sjaaks remake van Wim Sonnevelds klassieker. Sjaak 'bezingt' daarin de geneugten van zijn vertrek uit Amsterdam. In alle eerlijkheid: het idee kwam niet uit Sjaaks koker. De uitnodiging kwam van mensen achter de tv-serie met de gelijknamige titel *Het dorp* van Omroep Max. Sjaak vond het een prachtige opdracht, maar wel een lastige.

Zijn gebruikelijke thematische recept, gebouwd rond drugs, party en criminaliteit, moest hij loslaten. 'Ik wilde iets moois neerzetten, een beetje mellow, rustige house. Het is niet bepaald een feestnummer, het is echt een gevoelsliedje. Ik heb die tekst eens goed bestudeerd. Sonneveld kijkt naar die ansichtkaart en

vertelt hoe hij zijn dorp heeft zien veranderen. Ik heb het beginstuk van dat nummer gebruikt en het daarna vertaald naar mijn eigen verhaal. Hoe ik van de grote stad Amsterdam naar kleine dorpoe in het oosten van ons land terecht ben gekomen en gelukkig werd.'[8]

De remake van Sjaak intrigeert. Waar het origineel van Sonneveld uit 1974 vooral een emotioneel relaas is over het weerzien van het door de moderniteit – of vooruitgang – aangetaste dorp, is Sjaaks versie uit 2021 positiever van aard. Laten we de stukken vergelijken – het oordeel is aan de lezer. Het couplet van Wim Sonneveld luidt als volgt:

Een kroeg, een juffrouw op de fiets
Het zegt u hoogstwaarschijnlijk niets
Maar het is waar ik geboren ben
Dit dorp, ik weet nog hoe het was
De boerenkind'ren in de klas

Sjaak maakte er het volgende van:

Ik ben van achtenvijf (1985)
Opgegroeid in de buurt met de boys van het plein
Nu kan ik zeggen van de tijd was lijp
Dappermarkt en de Albert Cuyp

(NB: Cuyp en lijp rijmt als Sjaak het rapt)

Veel van biografische waarde zit verstopt in bovenstaande regels. Laten we beginnen bij de eerste zin: Sjaak zag het levenslicht in 1985. Om precies te zijn: op 24 september. Iets meer dan vier jaar voor het vallen van de Berlijnse Muur. Voor de fijnproever: Sjaak is ook geboren in Amsterdam-Oost. Plaats van bevalling: het Burgerziekenhuis aan de Linnaeusstraat. Het statige pand is inmiddels omgetoverd tot een prijzig hotel.

De tweede line is minder duidelijk: '*Opgegroeid in de buurt met de boys van het plein.*' Welke buurt? Welk plein? De buurt waar Sjaak naar refereert is natuurlijk Amsterdam-Oost. Op het plein komen we nog uitgebreid terug (we bouwen de spanning op), maar de naam verdient het om alvast te worden genoemd: het Boerhaaveplein.

De laatste regel ('*Nu kan ik zeggen van de tijd was lijp. Dappermarkt en de Albert Cuyp*') is voor de kenners. Dit is een verwijzing naar het ouderlijk huis van Sjaak, dat bijna precies in het midden ligt tussen de Pijp en de Dapperbuurt, tussen twee beroemde Amsterdamse markten. Daar ligt namelijk de Tilanusstraat, om de hoek van het Boerhaaveplein. Sjaak woonde op nummer 51, driehoog. Veel is veranderd.

Tegenwoordig staan er ondergrondse vuilniscontainers in de straat. Tegenover het pand staat een complex met nieuwe appartementen. Het benedenhuis en de eerste etage werden bewoond door de eigenaar, een Joodse familie. Op driehoog huisde Sjaaks oma – en daarmee Sjaak, afgezien van een korte woonexcursie in Amsterdam-Noord en de Bijlmer. 'Waren goede buren, good people. Dat zij Joods waren maakte niet uit. We hadden goed contact. Was in de buurt ook geen probleem. In Oost woonden zo veel verschillende mensen.'

Sjaak zelf was wél een probleem. Toen Sjaak een jaar of zestien was, reed hij graag op scootertjes. Na een tijdje had hij er ook zelf een aangeschaft. Een Suzuki Streetmagic. Zijn buurtgenoot en mederapper Lexxxus had er ook eentje. Sjaak en hij zaten samen in de klas. Ook reed Sjaak door Oost op iets heftigers. Hij oefende daarmee voor de deur van het huis van zijn oma. Waarom? Om zo soepel mogelijk met zijn handbijl van zijn quad (ja, een dergelijk vierwielig monster had Sjaak aangeschaft) af te stappen. Sjaaks oma vond dat maar niks. 'Ben je helemaal gek geworden, man,' riep ze geregeld van het balkon. Of de buren Sjaaks bijlafstapoefeningen wel op waarde wisten te schatten, is onbekend.